
Світова політика

УДК 230004

Капируля М. В.*Аспірант Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка***РЕГІОНАЛЬНІ ПРОТИРАКЕТНІ ПРОГРАМИ
ПАРТНЕРІВ США**

Для розгляду в даній роботі будуть взяті регіональні ядерні програми Японії, Тайваню, Південної Кореї, Ізраїлю, Австралії, країн Перської затоки. Ці країни на сьогоднішній день мають найбільш високий рівень співробітництва з США у галузі побудови систем ПРО. При цьому, варто зазначити, що в перспективі такі системи можуть стати частиною глобальної системи ПРО США, в рамках такого підходу розгляд регіональних систем ПРО є особливо актуальним.

Ключові слова: система ПРО, регіональні партнери США, система ядерної стабільності.

Постановка проблеми. В сучасній системі міжнародних відносин питання систем ПРО посідає доволі важливе місце, оскільки безпосередньо пов'язане з питанням стратегічної стабільності у світі та питанням військового паритету.

Сполучені Штати Америки та Росія є країнами, які найбільше просунулися у розробці та втіленні систем ПРО, однак значно більше успіхів у зазначеній царині досягнули США та їх союзники. Росія, ж у свою чергу, самостійно розвиває елементи системи ПРО та, через певні фінансові та технічні обмеження, розвиток її систем ПРО просувається з відносним успіхом. Разом з тим, у контексті побудови американської глобальної системи ПРО, варто розглянути програми ПРО ключових партнерів США у цій сфері, адже саме на базі національних систем партнерів США у сфері ПРО і буде базуватися глобальна система ПРО США.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До аналізу цього питання звертався ряд російських та західних дослідників, серед яких варто виділити Арбатова, Сокова, Мяснікова, Рибаса, Кана, Мартіна, Кйодо. При дослідженні означеної проблеми також варто виділити офіційні документи Конгресу США та дослідження Міністерства оборони США у цій сфері.

Для розгляду в роботі будуть проаналізовані регіональні протиракетні програми Японії, Тайваню, Південної Кореї, Ізраїлю, Австралії, країн Перської затоки.

Варто зазначити, що більшість регіональних програм ПРО розвиваються за безпосередньої участі США. В цьому контексті можна виділити декілька принципів діяльності США в рамках розвитку таких програм. Зокрема США приділяють багато уваги архітектурі регіонального стримування. На думку аналітиків, системи ПРО регіонального масштабу повинні базуватися на тісній кооперації та на принципах паритетного розподілу витрат та зусиль на створення та утримання таких систем між союзниками та США. Крім того, США вважають, що оскільки ПРО має на меті зменшення загрози від ракетного та, перш за все, ядерного удару зі сторони потенційного супротивника, при збільшенні та технічному вдосконаленні системи ПРО, буде можливим скоротити ядерні сили США та союзників. Таким чином, можна говорити про те, що американський уряд дотримується стратегії поетапного та гнучкого підходу в кожному регіоні при втіленні систем ПРО.

Крім того, аналіз літератури з означеної проблеми дозволяє стверджувати, що уряд США дотримується стратегій розробки мобільних систем ПРО, які можуть бути передані союзникам для захисту своєї території від потенційної ракетної загрози. Таким чином можливим буде швидке нарощування потужностей ПРО в певному регіоні при виникненні потенційної загрози. Водночас, при використанні системи ПРО, США та союзники будуть використовувати глобальну інфраструктуру для ПРО, яка перебуває в американському володінні [3, с. 4–8].

Виклад основного матеріалу. Першою країною, система ПРО якої є предметом нашого розгляду, є Японія — головний союзник США у системі ПРО в Тихоокеанському регіоні. Вперше Японія почала розробку систем ПРО у 1998 році після випробувальних запусків ракет з території КНДР. Після цих запусків Міністерство оборони Японії почало розробку системи ПРО разом з США. Наприкінці 90-х років Японія разом з США розробили нову ракету-перехоплювач для системи ПРО.

З 1999 року Японія є учасником американської програми «Розширена оборона театру воєнних дій», в рамках якої Японія відповідає за розробку частин ракет-перехоплювачів. При цьому, рішення щодо розгортання власної системи ПРО було прийнято в 2002 році. Така система базувалася на придбанні американської системи «Іджіс» та ракетних комплексів «Петріот» ПАК-3. Тоді ж було прийнято рішення про використання ракет-перехоплювачів «Стандарт-3» на морських есмінцях [1]. У 2004 році США та Японія підписали документ про співробітництво у галузі ПРО, що передбачав двосторонню передачу технологій. У 2005 році уряд Японії оголосив, що покриє видатки програми ПРО, спільної з США, на третину, виділивши таким чином близько 1 мільярда доларів США. Після цього, американський уряд заявив про те, що Японія є найбільш важливим партнером США в галузі ПРО.

ПРО Японії являє собою ешеловану систему, що складається з бойових кораблів, оснащених системою «Іджіс» з протиракетними СМ-3 та ракетними комплексами «Петріот» з ракетами ПАК-3, а також мобільними РЛС раннього сповіщення та інфраструктурою бойового управління. Морський ешелон ПРО складається з 4 есмінців. У майбутньому планується встановити такі системи на 2 нових есмінцях, що будуються в Японії.

У 2006 році Японія провела випробування протиракет СМ-3 з експериментальними елементами японського виробництва, що відповідали за покращення аеродинамічних властивостей ракети [1, с.5–7]. Щодо ракет ПАК-3 системи «Петріот», планується загалом розгорнути 124 такі ракети. У 2010 році були закуплені в США та поставлені на бойове чергування в Японії 32 протиракети, в той час, коли інші ракети планується виробити уже в Японії.

Задачі з виявлення пусків ракет виконує РЛС на острові Хонсю. Крім того, в Японії створена РЛС раннього попередження власного виробництва, а ще 4 таких РЛС планується розмістити на території країни. Крім того, система ПРО Японії зможе виконувати функції перехоплення ракет, що направлені на територію США і таким чином відіграватиме значну роль у контексті глобальної системи ПРО США. Водночас, в межах співпраці між США та Японією постійно проводяться спільні навчання з метою вдосконалення системи ПРО. На думку обох сторін, такі навчання відбуваються на належному рівні та знаменують собою високий ступінь успішності програми співпраці систем ПРО між Японією та США.

Не менш важливим партнером США у галузі ПРО є Південна Корея. Враховуючи ситуацію навколо Північної Кореї та напружені відносини між двома країнами, а також тим фактом, що в разі гіпотетичної атаки КНДР, Південна Корея буде найбільш вірогідним об'єктом такої атаки, вона приділяє велику увагу розробці своєї системи ПРО. Створення корейської системи ПРО розпочалося у 2004 році з початком експлуатації першого з трьох запущених у виробництво есмінців, оснащених системою «Іджіс» ПРО. У 2008 році Корея також заявила, що приступить до виробництва власної системи ПРО та буде використовувати одночасно американські системи та систему власного виробництва. Такий крок Південної Кореї, можна припустити, пов'язаний з високими витратами на закупівлю американської системи ПРО, адже на початку 2000-х років Південна Корея планувала придбати в США 48 ракет ПАК-3, однак відмовилася від даного проекту через високу вартість [5, с.4–7].

У 2008 році одна з американських корпорацій отримала від Міністерства оборони США замовлення на устаткування для ракет «Петріот» системи ПРО, вартістю близько 240 мільйонів доларів США [4, с.4–5]. Водночас, США та Південна Корея до цього часу не змогли узгодити всі деталі відносно розробки спільної системи ПРО. На сьогоднішній день триває процес узгодження технічних та фінансових аспектів співробітництва для розробки спільної системи ПРО, на зразок співробітництва Японії та США в означеній галузі.

Ще одним союзником США в межах співробітництва щодо систем ПРО є Австралія. Австралія почала співпрацювати з американськими фахівцями в галузі ПРО з кінця 1990-х років в межах спільного експериментального проекту щодо раннього попередження ракетного удару. Офіційно уряд Австралії приєднався до участі в спільній з США системі ПРО у 2004 році, коли було підписано Меморандум про взаєморозуміння та співробітництво в галузі протиракетної оборони. У 2005 році біло підписано додатковий Протокол, який регламентував розширення співробітництва з метою розробки спільної системи ПРО. Ці документи мають довгостроковий характер та загалом визначають рівень технічного та політичного співробітництва між обома країнами на найближчі 25 років.

У 2005 році Австралія підписала контракт з американською фірмою на проектування австралійських есмінців вартістю у 6 мільярдів доларів [6], а наступного року, в межах співробітництва в галузі ПРО, вона закупила 3 американські системи ПРО морського базування на суму близько 1 мільярда доларів США.

Загалом, зважаючи на те, що для Австралії на сьогоднішній день не існує прямої загрози використання проти неї ракет, можна зробити висновок про те, що ця держава використовує чутливу для США в даному регіоні та в її зовнішній політиці загалом тему ПРО для загального поглиблення політичної співпраці з США та союзниками. Крім того, безумовною перевагою такого співробітництва є розвиток науки та промисловості Австралії. Оцінюючи переваги американської сторони у цьому співробітництві, варто зазначити, що Австралія є важливим партнером в регіоні для побудови системи ПРО планетарного масштабу. Потужності, що розміщені в Австралії та поблизу її території можуть мати стримувальний характер не тільки проти КНДР, а й більш важливого потенційного опонента США у майбутньому — КНР.

Наступним партнером США у питанні побудови системи ПРО є Тайвань, який розглядає співробітництво з США у військовій сфері як один з ключових факторів існування держави загалом. Співробітництво у галузі ПРО, в свою чергу, є одним з важливих елементів даної співпраці. Слід зазначити, що китайські ракетні випробування 1995–1996 років прискорили згаданий процес співпраці у галузі ПРО [7, с.3–6]. А вже одразу після даних випробувань США поставили до Тайваню системи «Петріот»-2, а уже на початку 1999 року Тайвань висловив зацікавленість у придбанні системи «Петріот»-3 та есмінців з установками «Іджіс». У даний час Тайвань створює систему ПРО, вдаючись до морської та наземної складових. У якості морської складової, як уже зазначалося, використовується есмінці з системою «Іджіс», а у якості наземної — системи «Петріот» та наземні радары.

Крім того, Тайвань у 2001 році запросив у США пакет оновлень системи «Петріот», однак через різко негативну позицію КНР з цього приводу, США дали схвальне рішення на це прохання лише через 7 років. Таким чином, США та Тайвань уклали договір на суму у 6,5 мільярдів доларів США щодо поставки модернізованих систем «Петріот» з ракетами ПАК-3. Загалом, за умовами укладеного договору, до Тайваню поставлено 12 комплексів «Петріот» та 330 протиракет до нього [7, с.14–18]. Вартим уваги є те, що рішення щодо продажу Тайваню модернізованих комплексів «Петріот» було прийнято під приводом загрози зі сторони Північної Кореї, хоча, в КНР дані комплекси класифікуються як частина регіональної системи ПРО США.

Продовжуючи огляд регіонів, сприятливих для США в межах розвитку глобальної системи ПРО, варто згадати про Близький Схід. Так,

Ізраїль виступає в ролі головного партнера США у питанні розвитку системи ПРО в даному регіоні, оскільки почав роботи над створенням системи ПРО ще в 1986 році, зважаючи на поширення ракетних технологій та складну геополітичну ситуацію в регіоні. Додатковим стимулом розвитку системи ПРО виявилася ядерна програма Ірану.

Оскільки Ізраїль не мав досвіду розробки систем ПРО, у 1988 році між США та Ізраїлем був підписаний Меморандум про взаєморозуміння, після чого американські спеціалісти приступили до створення протиракетного комплексу «Стріла», розробленого з урахуванням відносно невеликих розмірів території країни. Перший запуск системи відбувся у 1990 році, а у 2000 році комплекс був прийнятий на озброєння армії Ізраїлю. Даний комплекс здатен вражати ракети на відстані 100 км та висоті 50 км, які запущені з відстані до 3000 км та мають швидкість підльоту до 4,5 км/с [8, с. 7–9].

5 січня 2003 році на випробувальному полігоні ВПС Ізраїлю, в пустелі Негев, було проведено успішне випробування комплексу «Стріла-2». Водночас, Міністерство оборони Ізраїлю здійснило замовлення в США на виробництво нового комплексу ПРО з покращеним радаром, що може фіксувати запуск ракет на відстані до 700 км. Даний комплекс, націлений перш за все, на протидію можливим запускам ракет зі сторони Ірану [8, с. 11].

У вересні 2008 року США розмістили на території Ізраїлю пересувний радар передового базування для відстеження одразу декількох можливих пусків балістичних ракет, надавши одночасно 120 американських військовослужбовців для обслуговування потреб даного комплексу. Для захисту території Ізраїлю від ракет меншої дальності, існує дві систем, перша з яких має назву «Залізний купол», а друга система — «Петля Давида». «Залізний купол» складається з серії ракет-перехоплювачів, пов'язаних з 1 радаром, на відміну від «Петлі Давида», що представляє собою лазерну протимінометну програму. Діяльність Ізраїлю у сфері протиракетної оборони також зосереджена на можливих атаках зі сторони терористичних організацій з використанням зброї масового знищення.

Система ПРО Ізраїлю, на думку багатьох експертів, руйнує баланс сил, що склався в регіоні та змушує інші країни регіону до розробки власних систем ПРО. Однак, такі розробки ведуться і для запобігання можливим атакам зі сторони Ірану. Так, члени РСАДПЗ в останнє десятиліття активно займаються питанням колективної та індивідуальної оборони проти можливих ракетних атак зі сторони Ірану. Це призвело

до тісного співробітництва певних держав з США, особливо це стосується Саудівської Аравії, Оману та ОАЕ, адже зазначені країни на сьогоднішній день зацікавлені в закупівлі американських комплексів ПАК-3.

Так, у 2008 році уряд США повідомив Конгрес про можливість продажу систем ПАК-3 до країн регіону. ОАЕ висловили бажання на отримання 288 ракет ПАК-3, 216 керованих ракет та 9 комплексів «Петріот». Кувейт зробив замовлення на поставку 80 ПАК-3, модифіковані керовані ракети та інші системи. Загальна сума замовлення склала 1,4 мільярда доларів США [3, с. 48–52]. Саудівська Аравія уклала 2 контракти на суму більше 100 мільйонів доларів США на придбання зенітних систем та проведення низки профілактичних робіт для систем ПРО, що вже використовуються.

Висновки. Таким чином, можна констатувати, що США приділяють значну увагу розвитку систем ПРО своїх союзників. Задля поліпшення цього процесу, США сприяють створенню дієздатних систем ПРО в межах технічного співробітництва шляхом передачі технологій та розробки спільних програм з союзниками, а також шляхом прямих продажів діючих та випробуваних систем ПРО. Безумовно, каталізаторами даних програм виступають ядерні програми КНДР та Ірану. Проте, в межах створення систем ПРО в розглянутих країнах, США в подальшому зможе використовувати ці системи і проти ядерних потенціалів КНР та опосередковано Росії. Таким чином, розвиток систем ПРО у партнерів США є пріоритетним завданням, адже завдяки чіткій та усвідомленій національній мотивації в країнах, які їх розробляють, КНР та Росії буде важко знайти аргументи на користь того, що дані програми можуть нашкодити їх національній безпеці, таким чином, такий підхід є доволі зручним та логічним для США.

Список використаних джерел:

1. Противоракетная оборона Японии. [електронний ресурс]//www.inosmi.ru/translation/221912.html
2. US-Japan Framework Memorandum of Understanding on Missile Defense Cooperation, December 2004 [електронний ресурс] // www.japanconsidered.com/OccasionalPapers/RubinStein/20USJA/20BMD.pdf
3. Ballistic Missile Defence Review Report/Department of Defense of the United States of America. — [S. 1.], Febr. 2010.

4. Ванин В. Тихоокеанский противоракетный щит/ПирЦентр. 11 октября 2007 года, [электронный ресурс]//www.pircenter.org/data/publications/yki34–2007.html
5. Karniol R. ROK Seeks to Build Its Own Missile Defense System//Jane's Defence Weekly.— 2007.— Jan. 3 — Sec. 1.- Col.1. —13
6. Blenkin M. Fed.: Australia Plays role in Missile Defense//AAP Newsfeed.— 2006.— Dec. 5
7. Kah Sh. Taiwan: Major USA Arms Sales since 1990: CRS Repost for Congress, Sept. 25, 2008.
8. Missile Defense Systems, Israel//[электронный ресурс]//www.missilethreat.com.missiledefencesystems.

Стаття надіслана до редакції 27.07.2013 р.

Капуруля М. В. Региональные противоракетные программы партнеров США

При рассмотрении данного вопроса проведен анализ состояния систем ПРО Японии, Тайваня, Южной Кореи, Израиля, Австралии, стран Персидского залива. Вышеупомянутые государства на сегодняшний день являются ключевыми партнерами США с сфере построения систем ПРО. При этом, следует отметить, что в перспективе региональные системы ПРО могут войти в состав глобальной системы ПРО США. В рамках этого подхода, рассмотрение региональных систем ПРО является особенно актуальным.

Ключевые слова: *система ПРО, региональные партнеры США, система ядерной стабильности.*

Капуруля М. The Regional Antimissile Systems of the Partners of the USA

The analysis of the current missile defence systems of the key partners of the USA is stated in the article. The regional missile defence systems of Japan, Taiwan, South Korea, Israel, Australia and the Persian Gulf states is analysed in the article. These states nowadays are the key partners of the USA in the missile defence cooperation. It is also worse noting that the anti missile systems of these states may be regarded as the part of the global anti issile system of the USA and the reaserch of these systems is even more important therefore.

Key words: *antimissile system, regional partners of the USA, nuckear stability system*